

Persian Causality Corpus (PerCause) and the Causality Detection Benchmark

Zeinab Rahimi

PhD Candidate in Computer Engineering; NLP Research
Laboratory; Shahid Beheshti University; Tehran, Iran;
Email: rahimi.zeinab@gmail.com

Mehrnoush ShamsFard*

PhD in Computer Engineering; Associate Professor;
NLP Research Laboratory; Shahid Beheshti University; Tehran, Iran;
Email: m-shams@sbu.ac.ir

Received: 03, Jan. 2022 Accepted: 12, Apr. 2022

Abstract: Recognizing causal elements and causal relations in a text is among the challenging issues in natural language processing (NLP), specifically in low-resource languages such as Persian. In this research, we prepare a causality human-annotated corpus for the Persian language. This corpus consists of 4446 sentences and 5128 causal relations. Three labels of Cause, Effect, and Causal mark are specified to each relation, if possible. We used this corpus to train a system for detecting causal elements' boundaries.

Also, we present a causality detection benchmark for three machine-learning methods and two deep learning systems based on this corpus. Performance evaluations indicate that our best total result is obtained through the CRF classifier, which provides an F-measure of 0.76. In addition, the best accuracy (91.4%) is obtained through the BiLSTM-CRF deep learning method.

Keywords: PerCause; Causality Annotated Corpus; Causality Detection; Deep Learning; CRF

Iranian Journal of
**Information
Processing and
Management**

Iranian Research Institute
for Information Science and Technology
(IranDoc)

ISSN 2251-8223

eISSN 2251-8231

Indexed by SCOPUS, ISC, & LISTA

Vol. 38 | No. 2 | pp. 607-638

Winter 2023

<https://doi.org/10.35050/JIPM010.2022.036>

* Corresponding Author

معرفی و آزمون پیکره علیت PerCause برای شناسایی روابط علی فارسی

زینب رحیمی

دانشجوی دکتری مهندسی کامپیوتر؛ آزمایشگاه پردازش زبان طبیعی؛ دانشگاه شهید بهشتی؛ تهران، ایران؛
rahimi.zeinab@gmail.com

مهرنوش شمس فرد

دکتری مهندسی کامپیوتر؛ دانشیار؛ آزمایشگاه پردازش زبان طبیعی؛ دانشگاه شهید بهشتی؛ تهران، ایران؛
m-shams@sbu.ac.ir

دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۳ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۱/۲۳ مقاله برای اصلاح به مدت ۱۶ روز نزد پدیدآوران بوده است.

تشریح علمی | رتبه بین‌المللی
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران
(ایرانداک)

شاپا (چاپی) ۲۲۵۱-۸۲۲۳

شاپا (الکترونیکی) ۸۲۳۱-۲۲۵۱

نمایه در SCOPUS، ISC، LISTA و

jipm.irandoc.ac.ir

دوره ۳۸ | شماره ۲ | صص ۶۰۷-۶۳۸

زمستان ۱۴۰۱

<https://doi.org/10.35050/JIPM010.2022.036>

چکیده: شناسایی روابط علی و تعیین مرز عناصر علی در متن از جمله مسائل چالش برانگیز در پردازش زبان طبیعی، به‌ویژه در زبان‌های کم‌منبع مانند زبان فارسی است. در این پژوهش در راستای آموزش سیستمی برای شناسایی روابط علی و مرز عناصر آن، یک پیکره علیت برچسب‌خورده انسانی برای زبان فارسی معرفی می‌شود. این مجموعه شامل ۴۴۴۶ جمله (مستخرج از پیکره «بیجن‌خان» و متن یک سری کتاب) و ۵۱۲۸ رابطه علی است و در صورت وجود، سه برچسب علت، معلول، و نشانه علی برای هر رابطه مشخص شده است. در این پژوهش از پیکره برای آموزش سیستمی به‌منظور تشخیص مرزهای عناصر علی استفاده شده است. همچنین، یک بستر آزمون شناسایی علیت با سه روش یادگیری ماشین و دو سیستم یادگیری عمیق مبتنی بر این پیکره ارائه شده است. ارزیابی‌های عملکرد نشان می‌دهد که بهترین نتیجه کلی از طریق طبقه‌بندی کننده CRF به‌دست می‌آید که معیار F برابر ۷۶ درصد را ارائه می‌کند. افزون بر این، بهترین صحت (۹۱/۴ درصد) در روش یادگیری عمیق BiLSTM-CRF به‌دست آمده است. به نظر می‌رسد که وجود CRF به‌دلیل مدل‌سازی بافتار به بهبود دقت سیستم منجر می‌شود.

کلیدواژه‌ها: PerCause، شناسایی عبارات علی، CRF، یادگیری عمیق

۱. مقدمه

استخراج روابط علی یک معضل آشکار در پردازش زبان طبیعی است که به‌طور عمده شامل استفاده از تحلیل معنایی است. این رویکرد در بسیاری از وظایف پردازش زبان طبیعی^۱ مانند تشخیص استلزامات متنی، سیستم پرسش و پاسخ، پیش‌بینی رویدادها و استخراج روایت استفاده می‌شود. منظور از رابطه علی در این پژوهش رابطه بین جملات و عباراتی است که نشانگر وقوع واقعه یا وجود حالتی بوده و علت و معلول یکدیگر هستند. برای روشن شدن این مسئله به مثال‌های زیر توجه کنید:

(۱) کیومرث مسموم شده است، زیرا سیب سمی را خورد.

(۲) باران می‌بارد. خیابان‌ها لغزنده هستند.

(۳) جاده‌های باریک خطرناک هستند.

(۴) سفیدبرفی پس از خوردن سیب سمی مسموم شد.

(۵) بچه‌ای که با کبریت بازی می‌کرد، خانه را سوزاند.

همه این موارد شامل رابطه علی هستند. یک رابطه علی به‌طور معمول، از سه عنصر علت، معلول و نشانه علیت تشکیل شده است. به‌عنوان نمونه، در مثال (۱)، «کیومرث مسموم شده است»، معلول «سیب سمی را خورد» است و «زیرا» نشانه علیت است. همان‌طور که در مثال‌های بالا مشاهده می‌شود، عناصر علی ممکن است کلمات، عبارات یا گزاره باشند و در یک یا دو جمله رخ دهند.

علیت در شاخه‌های مختلف دانش از قبیل روان‌شناسی، زبان‌شناسی، فلسفه و علم کامپیوتر مطالعه شده است. روابط علی از دیدگاه‌های مختلفی دسته‌بندی می‌شوند؛ برای مثال، بر اساس ظهور یا عدم ظهور نشانه علیت در جمله، نشانه علیت ممکن است در جمله ظاهر شود یا نشود. همچنین، در صورت ظهور هم می‌تواند مبهم باشد یا نباشد. به‌عنوان نمونه، در مثال (۳)، «خطر» معلول «جاده‌های باریک» است، اما هیچ نشانه علیت صریحی نداریم. یا در مثال (۴)، علامت علی «پس» مبهم است، زیرا این کلمه همیشه نشانگر علیت نیست.

از سوی دیگر، ساختارهای علی ممکن است صریح یا ضمنی باشند (Girju 2003).

بنابراین، ممکن است علت یا معلول به‌طور ضمنی در یک جمله علی بیان شوند. به‌عنوان نمونه، در مثال (۵)، «بازی کردن بچه با کبریت» دلیل مستقیم سوختن خانه نیست. بلکه، آتش دلیل سوختن است. بنابراین، یافتن مرزهای دقیق روابط علی امری مهم و چالش‌برانگیز است و ممکن است نیازمند دانش عرفی باشد.

از نقطه‌نظر دیگر، شرط، عواقب، و دلیل زیرمجموعه‌های رابطه علی هستند. گاهی روابط علی را در قالب شرط بیان می‌کنیم. این مسئله زمانی است که علت فرضی باشد (اگر زیبا بود، ازدواج می‌کرد). گاهی رابطه علی را در قالب رویدادهایی که بعد از یک حالت یا رویداد اتفاق می‌افتند، در نظر می‌گیریم. این مسئله زمانی است که تأثیر غیرمستقیم یا غیرعمد در میان باشد (استعفای او باعث حسرت همه شد) و دسته سوم زمانی است که علت در مورد تصمیم، باور، احساس یا عمل باشد (Blanco, Castell and Moldovan 2008)؛ مانند (من رفتم، چون فکر کردم جالب است).

عناصر علی ممکن است با استفاده از روش‌های مبتنی بر قانون یا روش‌های یادگیری ماشین که به پیکره برچسب‌گذاری شده نیاز دارند، شناسایی شوند. به‌طور کلی، به نظر می‌رسد که رویکردهای مبتنی بر پیکره برای چنین مواردی مناسب هستند (Goyal, Manish and Vishal 2017). سیستم‌های تشخیص علت مبتنی بر پیکره برای تعیین مرزهای هر عنصر علی در یک جمله یا یک جفت جمله و سپس طبقه‌بندی آن‌ها به دسته‌های از پیش تعریف‌شده علت، معلول و نشانه علت استفاده می‌شوند. دادگان آموزشی علی در حال حاضر در زبان‌هایی مانند انگلیسی وجود دارند (که برخی از آن‌ها در بخش ۲ معرفی شده‌اند)، با این حال، تا جایی که می‌دانیم، چنین مجموعه‌ای برای زبان فارسی ساخته نشده است. این مقاله یک پیکره برچسب‌خورده توسط انسان برای علت به زبان فارسی (PerCause) و بستر آزمون با ارائه مدل‌های آموزش‌یافته بر اساس مجموعه داده ایجادشده ارائه می‌کند. PerCause انواع ساده و عام علت را پوشش می‌دهد و موارد پیچیده مانند علت‌های متافیزیکی، ضعیف، نفی یا تودرتو در حوزه کار این پژوهش نیست.

ادامه این مقاله به شرح زیر سازماندهی شده است. بخش ۲، پیشینه پژوهش را بررسی می‌کند. بخش ۳، به معرفی روش پژوهش می‌پردازد. این بخش شامل دو زیر بخش است: ابتدا پیکره برچسب‌خورده انسانی علت فارسی (PerCause) معرفی شده و روش تولید آن به تفصیل بیان می‌گردد. سپس، روش‌های مختلف یادگیری ماشین و یادگیری عمیق را

برای استخراج روابط علی بر روی PerCause معرفی می‌کند. در بخش ۴، تجزیه و تحلیل یافته‌ها و جزئیات ارزیابی‌ها بیان می‌گردد. سرانجام، در بخش ۵، بحث مقاله انجام شده و نتیجه‌گیری صورت می‌گیرد.

۲. پیشینه پژوهش

در این بخش، پژوهش‌های مرتبط را در دو دسته اصلی مرور می‌کنیم: (۱) پژوهش‌هایی که به معرفی روش‌های شناسایی علیت پرداخته‌اند و ممکن است به توسعه نیمه‌خودکار یک پیکره منجر شود، و (۲) پژوهش‌هایی که به معرفی پیکره‌های برجسته‌شده انسانی برای علیت پرداخته‌اند.

۲-۱. پژوهش‌های حوزه شناسایی علیت

استخراج رابطه علی به‌طور معمول، از طریق دو رویکرد انجام می‌شود: روش‌های مبتنی بر قانون و روش‌های یادگیری ماشین. بعضی پژوهشگران برای شناسایی روابط علی صریح، الگوهای زبانی را به کار می‌برند؛ برای مثال، (Garcia 1997) از یک مدل معنایی استفاده کرده که الگوهای کلامی علی را به‌عنوان شاخص‌های زبانی مانند (NP₁ فعل علی NP₂) برای تشخیص روابط علی در متون فرانسوی طبقه‌بندی می‌کند. Khoo, Syin and Yun (2000) برای استخراج اطلاعات علت-معلولی از متون روزنامه‌های تجاری و پزشکی از الگوهای کلامی-زبانی از پیش تعریف شده استفاده کردند. (Luo et al. 2016) در یک مطالعه دیگر چارچوبی را پیشنهاد کردند که به‌طور خودکار شبکه‌ای از اصطلاحات علی را با استفاده از الگوهای مشخص (مثلاً A منجر به B می‌شود یا اگر A سپس B) از یک مجموعه وب بزرگ جمع‌آوری می‌کند. آن‌ها بر اساس این شبکه معیاری را برای مدل‌سازی قدرت علیت بین عبارات پیشنهاد کردند. در این روش روابط علی در متون کوتاه با استفاده از منبع ایجادشده و معیارهای آماری ارائه‌شده شناسایی می‌شوند. بیان شده که این رویکرد با حاشیه‌های قابل توجهی از تمام نتایج گزارش‌شده قبلی در کار استاندارد «کوپا» در کارگاه «سم‌یول»^۱ بهتر عمل می‌کند.

استخراج علیت با یادگیری ماشین نیازمند یک مجموعه علیت است که به‌طور عام،

1. The COPA evaluation was accepted as Task 7 of the 6th International Workshop on Semantic Evaluation (SEMEVAL)

به صورت دستی یا نیمه خودکار بر اساس الگوهای خاص تهیه می شود. برای نمونه در پژوهش (Girju (2003)، یک مجموعه آموزشی متشکل از جملات با ۶۰ فعل علی ساده با استفاده از متون کنفرانس ترک-۹۱ بخش لس آنجلس تایمز^۲ ایجاد می شود. او با استفاده از تجزیه کننده نحوی ۶۵۲۳ رابطه به شکل NP1-Verb-NP2 پیدا کرد که از این میان، ۲۱۰۱ رابطه به صورت دستی به عنوان روابط علی و ۴۴۲۲ رابطه به عنوان غیرعلی برچسب گذاری شدند. این روابط نمونه های مثبت و منفی را برای آموزش طبقه بندی درخت تصمیم برای طبقه بندی روابط علی و غیرعلی در متن ایجاد می کنند. بیان شده که دقت الگوهای استخراج شده در این پژوهش ۷۳ و بازخوانی آن ها ۸۸ است.

«چانگ و چوی» یک مکانیزم راه حل جایگزین برای یادگیری عبارات نشانه و احتمالات جفت واژگانی از پیکره خام و مستقل از دامنه به شیوه ای بدون نظارت پیشنهاد کردند. آن ها از این احتمالات برای استخراج علیت بین اسمی و بین جمله ای استفاده کردند. استخراج رابطه علی بین اسم ها دقت ۸۱/۲۹ درصد را نشان می دهد که ۷/۰۵ درصد نسبت به مدل پایه بهبود یافته است (Chang and Choi 2004). در پژوهش Blanco, Castell and Moldovan (2008) مؤلفان روابط علی صریح را که با الگوی عبارت فعلی-ارتباط دهنده-علت^۳ بیان می شد، $\text{relator} \in \{\text{because, since, after, as}\}$ (ارتباط دهنده از مجموعه خاصی انتخاب شده است) در نظر گرفته اند. آن ها از مجموعه SemCor 2.1 با برچسب گذاری معنایی برای آموزش طبقه بندی کننده درخت تصمیم C4.5 استفاده کرده و سرانجام، به معیار F ۸۹ دست یافتند.

Mirza (2014) دستورالعمل های برچسب گذاری را بر اساس تعریف دستورالعمل برچسب زنی TimeML^۴ از رویدادها، برای یافتن علیت بین رویدادها پیشنهاد کرد. این دستورالعمل ها همه انواع عمل ها (ثابت و مدت دار) و حالت ها را به عنوان رویداد در نظر می گیرند. او برچسب <CLINK> را برای مشخص کردن یک پیوند علی و مفهوم سیگنال های علی را با برچسب <C-SIGNAL> ایجاد کرد. (Mirza and Tonelli (2016 نیز سیستم «کاتنا»^۵ را برای استخراج و طبقه بندی رابطه زمانی و علی از متن انگلیسی ارائه کردند. در این راستا آن ها از تعامل بین روابط زمانی و علی بهره برداری کرده و از یک رویکرد ترکیبی

1. TREC-9: Text REtrieval Conference (TREC)

2. LA TIMES

3. VerbPhrase-Relator-Cause

4. TimeML Annotation Guidelines

5. Causal and temporal relation extraction from natural language texts (CATENA)

نیز استفاده کردند که طبقه‌بندی‌کننده‌های مبتنی بر قانون و بانظارت را برای شناسایی روابط علی ترکیب می‌کند. آن‌ها سرانجام، مفهوم علیت را که در دستورالعمل‌های برجسب گذاری (Mirza (2014) و Mirza and Tonelli (2016) برجسب CausalTimeBank پیشنهاد شده، پذیرفتند. این دستورالعمل شامل پدیده‌های CAUSE، ENABLE و PREVENT است. هدف مؤلفان این است که وقتی رابطه‌ی علی با معلول، لینک و افعال علی (افعال نوع CAUSE، ENABLE و PREVENT) بیان می‌شوند، یا هنگامی که یک نشانه‌ی علی رابطه‌ی علی را نشان می‌دهد، لینکی بین جفت رویداد اختصاص دهند. ارزیابی‌ها نشان داده که نتایج امیدوارکننده‌ای به دست آمده و وابستگی ابعاد زمانی و علی تأیید شده‌اند.

به عقیده «نینگ» و همکاران، چون هر علت باید زودتر از معلول خود رخ دهد، روابط زمانی و علی ارتباط نزدیکی با هم دارند. بنابراین، آن‌ها با استفاده از مدل‌های شرطی محدود (CCM)^۱ یک چارچوب استنتاج مشترک برای آن‌ها ارائه کردند. در واقع، آن‌ها مسئله مشترک را به عنوان یک مسئله برنامه‌ریزی خطی عدد صحیح (ILP)^۲ فرموله کرده و محدودیت‌های ذاتی مانند زمان و علیت را تقویت کردند. آن‌ها سرانجام، عنوان کردند که چارچوب استنتاج مشترک منجر به بهبود آماری معنادار در استخراج روابط زمانی و علی از متن می‌شود (Ning et al. 2019).

در پژوهش (Dasgupta et al. 2018)، یک معماری شبکه‌ی عصبی بازگشتی با اطلاعات زبانی (یک مدل حافظه کوتاه‌مدت طولانی^۳ دو طرفه که با یک لایه زبانی اضافی تقویت شده است)، برای استخراج خودکار روابط علت و معلولی از متن پیشنهاد شده است. در معماری پیشنهادی، از تعبیه‌های در سطح کلمه و چند ویژگی زبانی دیگر برای تشخیص رویدادهای علی و معلول‌های آن‌ها (که در یک جمله ذکر شده است) استفاده می‌شود. سرانجام، در پژوهش «هاشیموتو» روشی با نظارت ضعیف برای استخراج دانش علی مانند Trade war -> Protectionism از مقالات «ویکی‌پدیا» به چندین زبان ارائه شد. ایده کلیدی این مطالعه استفاده از بخش‌های توصیف‌کننده علیت و چندزبانه بودن «ویکی‌پدیا» بود. بیان شده که این روش به دقت ۹۸ و بازخوانی ۶۴ رسیده و برای علت و معلول‌های بافاصله در متن، عملکرد موفق‌تری داشته است (Hashimoto 2019).

1. constrained conditional model (CCM)

2. integer linear programming (ILP)

3. long-short term memory (LSTM)

۲-۲. پژوهش‌هایی که به معرفی پیکره‌های برچسب‌خورده انسانی برای علیت پردازنده‌اند

چندین منبع برچسب‌گذاری شده دستی برای علیت وجود دارد. منابع فعلی مانند VerbNet که در مقاله (Schuler (2005) و PropBank که در پژوهش (Palmer et al. (2005 معرفی شده‌اند، شامل افعال دارای بار علیت است. همین‌طور (Schneider et al. (2016 نیز شمای حرف اضافه را موارد علی معرفتی می‌کنند؛ هرچند این موارد فقط کلاس‌های خاصی از کلمات را پوشش می‌دهند.

تا جایی که می‌دانیم، هیچ مجموعه برچسب‌گذاری شده علیت برای زبان فارسی وجود ندارد. اما چند مجموعه داده علیت برچسب‌گذاری شده به صورت دستی برای زبان انگلیسی وجود دارد. برای نمونه، (Dunietz, Levin and Carbonell 2015) BECAUSE، (Mihăilă et al. 2013) BioCause و (Mostafazadeh et al. 2016; Dunietz, Levin and Carbonell 2015) CaTeRS.

«دانیلز، لوین و کاربونلی» در خصوص BECAUSE سه نوع علیت را شناسایی می‌کنند که هر کدام معنای اندک متفاوتی دارد. اولین علیت «نتیجه» است که در آن علت به طور طبیعی به معلول منتهی می‌شود (به عنوان نمونه، «ما به دلیل مقررات ناکافی، مشکل اقتصادی جدی داریم»). علیت دوم، «انگیزه» است که در آن عاملی علت را درک می‌کند. بنابراین، آگاهانه فکر می‌کند، احساس می‌کند، یا چیزی را انتخاب می‌کند (برای مثال، «زمان زیادی نداریم؛ پس بیایید سریع حرکت کنیم»). در نهایت، در علیت نوع «هدف»، یک عامل برای درست جلوه دادن علت معلول را انتخاب می‌کند. برای مثال، (آن‌ها را در رسیدگی به شکایات راهنمایی کنید تا بتوانند مشکلات را حل کنند) (Dunietz, Levin 2015 and Carbonell).

«مصطفی‌زاده» و همکاران در خصوص CaTeRS، بر ۹ رابطه علی همراه با رابطه زمانی تمرکز می‌کنند؛ از جمله: «علت» (قبل از / همپوشانی)، «فعال‌سازی» (قبل / همزمان)، «جلوگیری» (قبل / همزمان) و «علت به پایان» (قبل / همزمان / در طول) (Mostafazadeh et al. 2016). در واقع، CaTeRS چهار رابطه علیت، فعال‌سازی، جلوگیری، و علت به پایان را در کنار فرض «A علت / فعال کردن / جلوگیری از B» در برمی‌گیرد. در این رابطه، شروع A قبل از شروع B است، اما هیچ محدودیتی در پایان نسبی آن‌ها وجود ندارد که نشان دهد یک رابطه علی هر یک از دو رابطه زمانی را دارد: قبل و همزمان.

BioCause یک چارچوب برچسب‌گذاری برای روابط علی در متون زیست‌پزشکی ارائه می‌دهد و محدوده‌های استدلالی و جهت علیت را مشخص می‌کند. در این رابطه، Dunietz, Levin and Carbonell (2017) تعمیم BioCause به حوزه‌های وسیع‌تر را پیشنهاد کردند. این روش چهار زیررابطه علی مختلف شامل انگیزه، استنتاج، هدف و نتیجه را متمایز می‌کند.

افزون بر مجموعه انگلیسی، مجموعه‌های مشابهی برای سایر زبان‌ها نیز وجود دارد. Rehbein and Ruppenhofer (2020) منبع جدیدی برای روابط علی آلمانی ارائه می‌کنند. در پژوهش آن‌ها از شمای برچسب‌گذاری (Dunietz, Levin and Carbonell (2015) اقتباس شده است، اما با مجموعه بسط‌یافته‌ای از آرگومان‌ها^۱. این مجموعه داده شامل ۴۳۹۰ مورد برچسب‌گذاری شده برای بیش از ۱۵۰ محرک مختلف است. شمای برچسب‌گذاری سه نوع رویداد علی را که شامل نتیجه، انگیزه و هدف است، متمایز می‌کند. آن‌ها همچنین برچسب‌گذاری برای نقش‌های معنایی، یعنی علت و معلول برای رویداد علی و بازیگر و طرف معلول را ارائه می‌دهند. این تحقیق از یک برچسب توالی علی مبتنی بر «برت»^۲ به‌عنوان معیار استفاده می‌کند.

افزون بر این مجموعه داده، پژوهش Sadek and Meziane (2018) مجموعه داده (SACB)^۳ را معرفی می‌کند. این مجموعه، مجموعه جدیدی است که به روابط علی عربی اختصاص دارد. این پیکره شامل مجموعه‌ای از جملات برچسب‌گذاری شده است که هر کدام نمونه‌ای از یک عنصر علی دارند. این مجموعه با مثال‌هایی حاوی کلماتی که با پیشوندهای خاص به همراه استدلال‌های علت و معلولی پیشوند شده‌اند، برچسب‌گذاری شده است.

آمار این مجموعه در جدول ۱، نشان داده شده است. ردیف آخر این جدول PerCaus را نشان می‌دهد که در این مقاله معرفی شده و با مجموعه‌های موجود مقایسه شده است. همچنین، برخی از مجموعه‌های خاص حوزه علی در حوزه زیست‌پزشکی به بیماری‌ها، علائم و داروها اختصاص داده شده است؛ مانند کادک^۴ که در پژوهش Karimi et al. (2015) معرفی کرده است. این مجموعه متشکل از ۱۲۵۳ پست (۷۰۰۰ جمله) از انجمن پزشکی «آسکاپی‌سنت»^۵ است که دارو، عوارض جانبی، بیماری، علائم و یافته‌های متنی

1. Arguments

2. BERT

3. Salford Arabic Causal Bank (SACB)

4. corpus of adverse drug event annotations (CADEC)

5. AskaPatient

را تعیین می‌کند. مجموعه‌های مشابهی که (Leaman, Christopher and Graciela (2009); Gurulingappa et al. (2012); Deleger et al. (2012) در این زمینه ارائه کرده‌اند، به دلیل دامنه و برجسب‌های خاصی که دارند با موضوع این پژوهش چندان مرتبط نیستند و به ذکر اسامی آن‌ها بسنده کردیم.

مجموعه‌های دیگری که با علیت مرتبط هستند، مجموعه داده‌های استلزام متنی از جمله جفت‌های جمله با برجسب استلزام، تقابل و خنثی هستند. از آنجا که علیت نوعی استلزام است، برخی از روابط استلزامی در این مجموعه داده روابط علیت است. به عنوان مثال، جملات «حسن دیگر گرسنه نیست» و «حسن فقط ناهار خورد» دارای روابط استلزام و علی است.

مجموعه مسابقات شناسایی استلزام متنی^۱ شامل دسته‌های آزمون و توسعه از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ است. این مسابقات از سال ۲۰۱۰ به عنوان کنفرانس تحلیل متن^۲ و مسابقات semEval ادامه یافته است. در این راستا، مجموعه SICK^۳ شامل ۱۰۰۰۰ جفت جمله انگلیسی از دو منبع توضیحات ویدئو ImageFlickr و SemEval 2015 است. این منابع به صورت دستی با سه برجسب استلزام، تقابل و خنثی برجسب گذاری می‌شوند. سرانجام این که مجموعه SNIL^۴ دانشگاه استنفورد شامل ۵۰۰۰۰۰ جفت جمله است که به صورت دستی در سه دسته برجسب گذاری شده است: استلزام، تقابل و خنثی.

برخی مسائل در مورد مجموعه دادگانی که در اغلب مطالعات فوق‌الذکر مورد بحث قرار گرفت، وجود دارد. اولین مسئله این است که مؤلفان یک عنصر علی را پیوسته و بدون شکاف بین کلمات آن فرض می‌کنند، اما گاهی یک عنصر علی (مثلاً علت) به دو یا چند قسمت (کلمات یا توکن‌ها) تقسیم می‌شود که در جمله همسایه و متوالی نیستند. نمونه‌ای از این مورد در جدول ۳، ارائه شده است. مسئله دوم این که، الگوهای در نظر گرفته شده، فقط به افعال علی، نشانه‌های علی یا الگوهای دستوری محدود، محدود می‌شوند. این موارد در مورد زبان‌هایی که ترتیب کلمات آزاد دارند، به مشکلاتی منجر می‌شود. برای نمونه، «سیگار کشیدن احتمال سرطان را افزایش می‌دهد» یک نمونه علی است که الگوهای علی ساده نمی‌توانند آن را پوشش دهند.

1. recognizing textual entailment (RTE)

2. text analysis conference (TAC)

3. Sentences Involving Compositional Knowledge, available in: <http://clic.cimec.unitn.it/composes/sick.html>

4. <http://nlp.stanford.edu/projects/snli/>

در این مقاله، روش پیشنهادی خود را برای آماده‌سازی یک مجموعه دادهٔ برچسب‌خوردهٔ علیت با دو ویژگی مهم مورد بحث قرار می‌دهیم. نخست این که هیچ محدودیت از پیش تعریف‌شده‌ای در الگوهای دستوری وجود ندارد که نشان دهد هر الگوی علی می‌تواند در PerCause رخ دهد. ثانیاً، عناصر علی بیش از یک جزء داشته و اجزا در جمله می‌توانند فاصله داشته باشند؛ به طوری که محدودیتی در محل وقوع آن‌ها در جمله وجود ندارد. مجموعه دادهٔ PerCause برای عناصر علی برچسب (درون-بیرون-شروع)^۱ دارد (Ramshaw and Marcus 1995).

جدول ۱. مشخصات مجموعه‌های علیت

پیکره	تعداد روابط علی	مشخصات منبع داده	جزئیات برچسب‌گذاری
BECAUSE	۱۸۰۳	۵۳۸۰ جمله از NYTimes، Penn Treebank و دیگر مقالات خبری	نتیجه، انگیزه و انواع هدف برای روابط علی
BioCause	۸۵۱	۱۹ متن کامل با دسترسی باز مجلات زیست‌پزشکی	علت رویداد، نوع، تم و علت برای هر رابطه
CaTeRS	۴۸۸	۳۲۰ داستان (۱۶۰۰ جمله) از مجموعهٔ ROCStories	چهار نوع از روابط علی علت، فعال‌سازی، جلوگیری و علت برای پایان با فرض این که A سبب B است / آن را فعال یا از آن جلوگیری می‌کند.
نسخهٔ ۱ BeCause	۴۰۰	۱۲۰۰ جمله از بخش واشنگتن از نیویورک تایمز	انواع انگیزه، استنتاج، هدف و نتیجه برای رابطه علی
1SemCore2.1	۱۰۶۸	۳۵۲ متن از مجموعه Brown	برچسب‌های علی یا غیرعلی
پیکره علی آلمانی	۴۳۹۰	۱۵۰ متن از دو منبع: (۱) متن روزنامه از مجموعه TiGer و (۲) سخنرانی‌های سیاسی از مجموعه Europarl	سه نوع رابطه علی (نتیجه، انگیزه و هدف)
SACB	۲۱۶۲	۶۹۵۷۳ توکن از مجموعهٔ عربی (دسته روزنامه‌هایی برچسب‌های علی یا غیرعلی که شامل تقریباً ۱۳۵ میلیون کلمه از مقالاتی که در سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۰ در کشورهای مختلف عربی منتشر شده است)	
PerCause	۵۱۲۸	۴۴۴۶ جمله (۱۲۹۰۰۰ توکن) از مجموعهٔ Bijankhan و کتاب‌های عمومی	علت، معلول، و نشانه برای هر رابطه علی

1. inside-outside-beginning (tagging) (IOB) 2. <http://lit.csci.unt.edu/~rada/downloads/semcor/semcor2.1.tar.gz>

۳. روش پژوهش

۳-۱. پیکره برچسب‌گذاری شده‌ی علیت PerCause

PerCause، پیکره برچسب‌گذاری شده‌ی علیت توسعه‌یافته در این پژوهش شامل تقریباً ۱۲۹۰۰۰ توکن و ۵۱۲۸ رابطه‌ی علی است. مجموعه داده‌های اولیه و مجموعه برچسب‌های مورد استفاده در مجموعه زیربخش‌های زیر معرفی می‌شوند.

۳-۱-۱. منبع دادگان

مجموعه دادگان خام اولیه برای برچسب‌گذاری از دو پیکره متفاوت انتخاب شده است: (۱) پیکره Peykareh و (۲) پیکره کتاب (که توسط محقق ایجاد شده است). پیکره Peykareh که در پژوهش (Bijankhan 2004) معرفی شده، تقریباً از ۱۰ میلیون توکن با برچسب اجزای کلام^۱ تشکیل شده است (در این پژوهش فقط از دادگان خام استفاده شده است). اگرچه «پیکره» شامل متون ژانرهای مختلف است، اما غالب آن‌ها را مقالات خبری تشکیل می‌دهند. همچنین، از آنجا که مقالات خبری عناصر علی عمومی را اغلب به‌درستی پوشش نمی‌دهند، ۱۰ رمان و کتاب عمومی فارسی را جمع‌آوری کرده و یک مجموعه کلی شامل ۱/۸ میلیون توکن افزون بر مجموعه دادگان «پیکره» ساخته شد. «پیکره کتاب» برچسب برچسب اجزای کلام ندارد و برای این امر از یک برچسب‌گذار خودکار (توضیح در بخش ۴-۲) استفاده شد.

۳-۱-۲. مجموعه برچسب‌ها

مجموعه برچسب‌ها شامل سه برچسب «علت»، «معلول» و «نشانه علی» است. با توجه به شباهت برچسب‌گذاری علیت به وظیفه شناسایی موجودیت‌های نامدار^۲ یا قطعه‌بندی^۳، فرمت IOB برای این کار انتخاب شد. جدول ۲، تعاریف و مثال‌هایی را برای این سه برچسب نشان می‌دهد. برخی از نمونه‌های برچسب‌گذاری در جدول ۳، و شکل ۱، نشان داده شده است.

1. part of speech (POS)

2. named entity recognition

3. chunking

جدول ۲. تعریف برچسب‌ها و مثال

برچسب	تعریف	مثال
علت	یک شخص، رویداد، عمل یا چیزی که باعث ایجاد عمل، پدیده یا شرایطی می‌شود.	سیگار کشیدن ریسک سرطان را بالا می‌برد.
معلول	تغییری که نتیجه یا عاقبت یک عمل یا علت است.	سیگار کشیدن ریسک سرطان را بالا می‌برد.
نشانه‌ی علی	کلمه یا عبارتی که رابطه‌ی علی را مشخص می‌کند.	سیگار کشیدن ریسک سرطان را بالا می‌برد.

جدول ۳. نمونه‌ای از داده‌ی برچسب‌خورده

جمله‌ی بدون برچسب	کمبود هورمون کورتیزول باعث خشونت‌طلبی در برخی از پسران می‌شود؛ خصوصاً در سنین نوجوانی.
جمله‌ی برچسب‌خورده	<entity> "cause-1" = entity </entity> کمبود هورمون کورتیزول <entity> < "Causal-mark-1" = entity </entity> باعث برچسب‌خورده <entity> "effect-1" = entity </entity> خشونت‌طلبی در برخی از پسران <entity> می‌شود؛ <entity> "effect t-1" = entity </entity> خصوصاً در سنین نوجوانی <entity> .

۱	کمبود هورمون کورتیزول باعث خشونت‌طلبی در
۲	برخی از پسران می‌شود، خصوصاً در سنین نوجوانی.
۳	کمبود ← B-Cause
۴	هورمون ← I-Cause
۵	کورتیزول ← I-Cause
۶	باعث ← B-Mark
۷	خشونت‌طلبی ← B-Effect
۸	در ← I-Effect
۹	برخی ← I-Effect
۱۰	از ← I-Effect
۱۱	پسران ← I-Effect
۱۲	می‌شود ← O
۱۳	، ← O
۱۴	خصوصاً ← I-Effect
۱۵	در ← I-Effect
۱۶	سنین ← I-Effect
۱۷	نوجوانی ← I-Effect
۱۸	، ← O
۱۹	.

شکل ۱. نمونه‌ای از فرمت IOB

۳-۱-۳. آماده‌سازی نیمه‌خودکار پیکره‌ی اولیه‌ی PerCause

پس از تهیه‌ی مجموعه‌ی خام اولیه‌ی از «پیکره» و تجمیع آن با مجموعه‌ی دادگان کتاب، زیرمجموعه‌ای از این مجموعه داده برای برچسب‌گذاری دستی به‌صورت خودکار انتخاب می‌شود. در این بخش فرایندهای انجام‌شده برای ساخت این زیرمجموعه (یعنی پیکره‌ی خام) بیان می‌شود. بعد از انجام این مراحل، پیکره برای برچسب‌گذاری آماده است.

◆ نورمال‌سازی

از آنجا که برخی از کاراکترها در صفحه‌کلید فارسی بیش از یک یونی‌کد متناظر دارند (مانند «ی» و «ک»)، کاراکترها در این مرحله یکسان می‌شوند.

◆ جداسازی جملات

متن، پس از نورمال‌سازی به جملات تقسیم می‌شود. ما از علائم نگارشی مانند «.»، «!» و «؟» به‌عنوان جداکننده استفاده می‌کنیم. در ضمن، قوانینی در استفاده از این نمادها در کلمات خاص (مانند کلمات اختصاری)، اعداد و «یو آر ال»ها در نظر گرفته شده تا از تقسیم‌بندی نادرست جلوگیری شود.

◆ توکن‌بندی

فرایند توکن‌بندی برای تبدیل هر جمله به دنباله‌ای از توکن‌ها مانند کلمات، علائم نگارشی و اعداد انجام می‌شود. نشانه‌گذاری در زبان فارسی در مقایسه با زبان انگلیسی از آنجا که فاصله در زبان فارسی یک جداکننده قطعی نیست و ممکن است در یک کلمه رخ دهد و یا دو کلمه مجزا بدون هیچ فاصله‌ای در بینشان ظاهر شوند، چالش‌برانگیزتر است. در این مرحله، از جعبه‌ابزار STeP-1 برای توکن‌بندی جملات استفاده شده است که توسط (Shamsfard, Jafari and Ilbeygi (2010 ایجاد شده است.

◆ فیلتر کردن طول

پس از تقسیم متن به جملات و جملات به توکن، جملات بسیار طولانی و بسیار کوتاه را حذف می‌کنیم و جملاتی با طول بین ۵ تا ۱۰۰ نشانه را نگه می‌داریم. مشاهدات ما نشان می‌دهد که جملاتی با کمتر از پنج یا بیش از ۱۰۰ نشانه یا حاوی هیچ رابطه‌ی علی نیستند یا احتمالاً با ادغام یا تقسیم نادرست بخش‌ها ساخته شده‌اند، و بنابراین می‌شود آن‌ها را نادیده گرفت. در پایان این بخش میزان اتلاف جمله مورد بحث قرار گرفته است.

◆ انتخاب جملات کاندید

در اینجا جملاتی که با الگوهای از پیش تعریف‌شده‌ی علیت مطابقت دارند، نامزد علی نامیده می‌شوند. مجموعه‌ی نهایی برای برچسب زدن دستی را از میان این مجموعه کاندید

انتخاب می‌کنیم. برای این کار فهرستی از ۳۰ الگوی علی (یا عباراتی را که به نحوی نشانه رابطه علی هستند)، تهیه کردیم که برخی از آن‌ها در جدول ۴، نشان داده شده است. در جدول ۴، نماد # به این معناست که کلمات الگو باید به ترتیب تعریف شده دیده شوند، اما لزوماً یک عبارت ایجاد نمی‌کنند.

جدول ۴. نمونه‌ای از الگوهای علی

درصد (به نسبت کل الگوها)	الگو	دسته
۲۳	(تولید کردن، افزایش دادن، منجر شدن، بالا بردن، موجب شدن، تغییر دادن)	فعل
۵	(به وسیله، اگر # آنگاه، چون، در نتیجه، زیرا، از آنجا که)	حرف اضافه
۴۵	(حاصل، سبب، باعث، موجب)	اسم
۲۷	(علت # درصد، به این بابت، به علت، به دلیل، حاصل از، حاصل # این # آن، علت # درصد، از # برای # استفاده، ناشی از، به همین علت، به همین دلیل، احتمال # افزایش، عوامل # مهم، به این دلیل)	ترکیبی

برای ایجاد این لیست در وهله اول دو لیست را به صورت دستی آماده می‌کنیم: (۱) الگوهای اولیه (حدود ۱۰ الگوی علی)، و (۲) جفت‌های علی اولیه (حدود ۸۰ جفت کلمه یا عبارت علت و معلول). سپس، جفت‌های علی اولیه را در مجموعه جملات از پیش پردازش شده جست‌وجو کرده و جملاتی را که شامل این جفت‌های علی است، استخراج می‌کنیم. از طرف دیگر، الگوهای اولیه را در جملات جست‌وجو کرده و از جملات استخراج شده جفت‌های علی بیشتری استخراج می‌کنیم. سپس، مرحله اول را با جفت‌های علی استخراج شده جدید تکرار می‌کنیم و تکرار را ادامه می‌دهیم. فهرست الگوهای علی از بررسی ساختار جملاتی به دست آمده که الگوهای علی را داشته و سپس، یک‌به‌یک به صورت دستی بررسی شده‌اند. مجموعه جملاتی که با الگوهای علی مطابقت دارند، به عنوان نامزدهای علی اولیه انتخاب می‌شوند. این روش در شکل ۲، بیان شده است.

- لیست اولیه الگوها و لیست جفت عبارت علی را به صورت دستی ایجاد کنید.
- تا وقتی جفت علی جدید یا الگوی علی پیدا شود:
 - الف. در میان جملات، لیست جفت عبارات علی را جست‌وجو و الگوهای علی بیشتری استخراج کنید.
 - ب. لیست الگوهای علی را در جملات جست‌وجو و جفت‌های علی جدید را پیدا کنید.
 - پ. هر دو لیست را به روزرسانی کنید.
- مجموعه‌ای از جملاتی را که با الگوهای علی تطبیق دارند، به عنوان کاندید علی مناسب برای برچسب زدن انتخاب کنید.

شکل ۲. شبه‌کد انتخاب جمله‌های علی مناسب برای برچسب‌گذاری

♦ انتخاب مجموعه جملات نهایی برای برچسب‌گذاری

پس از آماده کردن مجموعه موارد علی اولیه مناسب، جفت‌های علی استخراج شده بازنگری و جفت‌های نامناسب حذف می‌شوند. برای مثال، برخی از جفت‌های علت و معلولی دائمی نیستند و فقط در یک جمله خاص علت و معلول هستند؛ مثلاً «به دلیل بیماری به پاریس رفت». این نوع جملات در مقالات خبری فراوان دیده می‌شود. از آنجا که می‌خواهیم جملات کلی باشند و در همه زمینه‌ها دقت بالایی داشته باشند، بیشتر در جست‌وجوی مثال‌هایی هستیم که علت دلیل مستقیم معلول در جمله باشد. بنابراین، نمونه‌ها را در مجموعه بررسی می‌کنیم، برخی از الگوها را ساده می‌کنیم، و مجموعه نهایی را برای برچسب‌گذاری انتخاب می‌کنیم.

در طول سه مرحله اول پیش‌پردازش (یعنی نرمال‌سازی، توکن‌بندی و تقسیم‌بندی به جمله‌ها) هیچ جمله‌ای از دست نمی‌رود؛ هرچند در مرحله فیلتر طول حدود ۱۰ درصد اتلاف داریم. پس از انتخاب موارد علی مناسب (۶ درصد جملات ابتدایی دارای الگوهای علی هستند)، حدود ۵۰ درصد از جملات را به عنوان مورد مناسب علی که دارای روابط علی هستند، انتخاب می‌کنیم. جدول ۵، مشخصات مجموعه اولیه را قبل از برچسب‌گذاری علی نشان می‌دهد.

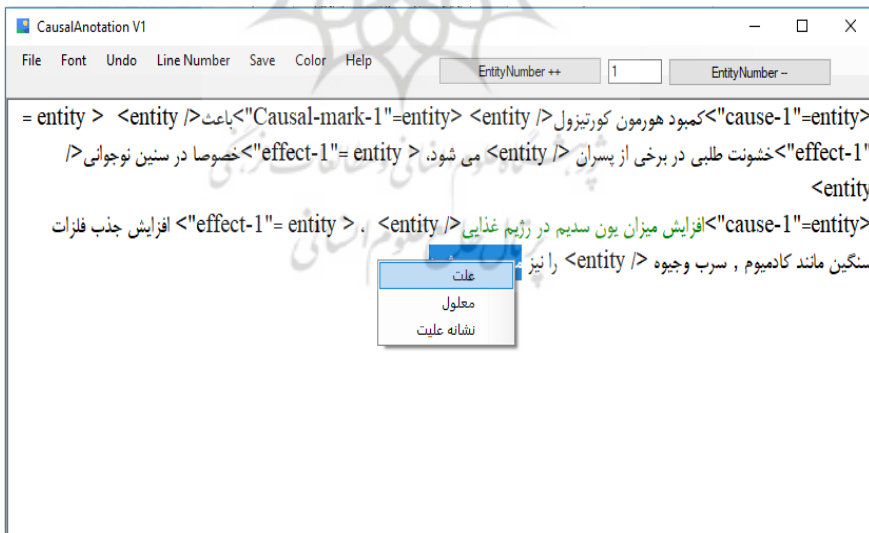
جدول ۵. مشخصات مجموعه اولیه قبل از برچسب گذاری

تعداد کلمات	تعداد جملات
۱۲۹۲۹۳	۴۴۴۶

پیکره کاندید اولیه برای علیت

۳-۱-۴. برچسب گذاری پیکره

پس از این مراحل، جملات این مجموعه آماده برچسب گذاری هستند. برای این کار، یک ابزار برچسب گذاری ایجاد کردیم تا به زبان‌شناسان کمک کنیم که جملات را به صورت دستی برچسب گذاری کنند. این ابزار به برچسب گذار اجازه می‌دهد که یک عنصر چند کلمه‌ای را (حتی با وجود فاصله بین آن‌ها) برچسب گذاری کند. همچنین، چندین برچسب گذار می‌توانند به طور همزمان از آن استفاده کنند. شمایی از رابط کاربری گرافیکی آن در شکل ۳، نشان داده شده است. کافی است برچسب گذارها فقط روی یک عبارت یا کلمه کلیک راست کرده و برچسب مربوطه را انتخاب کنند. افزون بر این، برچسب گذار می‌تواند یک عنصر چندبخشی را با استفاده از گزینه entity number برچسب گذاری کند. پس از برچسب گذاری داده‌ها برای استفاده بیشتر به فرمت IOB در ساختار داخلی تبدیل می‌شوند.

شکل ۳. نمای از رابط کاربری گرافیکی برچسب گذاری

جدول ۶، مشخصات برچسب‌های علی B-Cause، I-Cause، B-Effect، I-Effect، I-Mark و B-Mark را در پیکره نشان می‌دهد. از مجموع ۱۲۹۰۰۰ توکن در پیکره، حدود ۶۳۰۰۰ توکن علی (توکن‌هایی با برچسب‌های علی) در قالب ۵۱۲۸ رابطه علی (سه گانه یا چندتایی علی) در ۴۴۴۶ جمله داریم. قابل توجه است که برخی از جملات کاندید، هیچ رابطه علی ندارند.

جدول ۶. اطلاعات آماری برچسب‌ها در پیکره

برچسب	تعداد رخداد	درصد نسبت به کل توکن‌ها در پیکره
۱ B-cause	۴۲۶۱	
I-cause	۱۹۶۸۳	
تعداد کل علت‌ها	۲۳۹۴۴	۱۷/۹۶
۲ B-Effect	۴۵۹۷	
I-Effect	۲۷۱۸۰	
تعداد کل معلول‌ها	۳۱۷۷۷	۲۳/۸۴
۳ B-Causal mark	۵۱۲۸	
I-Causal mark	۲۱۵۷	
تعداد کل نشانه‌های علّیت	۷۲۸۵	۵/۴
۴ تعداد کل	۶۳۰۰۶	۴۷/۲

۳-۱-۵. توافق برچسب‌گذاری

توافق برچسب‌گذاری یک فاکتور اساسی در توسعه یک پیکره است. اختلاف بین برچسب‌گذاری‌های مختلف در برچسب‌گذاری دستی یک پیکره اجتناب‌ناپذیر است و حتی مشاهده می‌شود که یک برچسب‌گذار یک متن واحد را در دو زمان مختلف به‌طور متفاوت برچسب‌گذاری می‌کند. بنابراین، برای اطمینان از صحت نتایج برچسب‌گذاری باید توافق بین برچسب‌گذاران محاسبه شود. افزون بر این، تجربه نشان داده است که استفاده از مجموعه‌ی تکنواخت‌تر و دقیق‌تر در سیستم‌های مبتنی بر یادگیری ماشین به نتایج بهتری منتهی می‌شود. در این راستا معیارهای مختلفی برای سنجش میزان توافق برچسب‌گذار استفاده می‌شود. یکی از معیارهای معروف و پرکاربرد برای این موضوع، «کاپا»^۱ است که در پژوهش (Cohen 1960) مطرح شده است.

1. Kappa

این معیار یک معیار آماری است که در زبان‌شناسی پیکره‌ای برای بررسی میزان توافق بین دو برچسب‌گذار یک پیکره استفاده می‌شود. این معیار سعی می‌کند اثر برچسب‌هایی را که به‌طور تصادفی شبیه یکدیگر هستند، کاهش دهد. برای این منظور «کاپا» به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$k = \frac{\Pr(a) - \Pr(e)}{1 - \Pr(e)}$$

در این فرمول، $\Pr(a)$ سطح درست شباهت بین دو برچسب‌گذار و $\Pr(e)$ میزان تشابه تصادفی بین دو برچسب‌گذار است. برای استفاده از معیار «کاپا»، در مواردی که بیش از دو برچسب‌گذار دارند، این مقدار را برای هر جفت برچسب‌گذار محاسبه می‌کنیم و میانگین مقادیر آن‌ها را می‌گیریم. در زبان‌شناسی ضرایب «کاپا» بالای ۸۰ درصد برای یک مجموعه مناسب در نظر گرفته می‌شود (Green 1997).

در اینجا، برای کاهش ابهامات در روش برچسب‌گذاری، یک دستورالعمل برچسب‌گذاری دقیق تهیه شد و برای این فرایند از دو برچسب‌گذار استفاده شد. برای این منظور، ۱۳۰۰ کلمه از پیکره به‌صورت تصادفی انتخاب شده و دوبار برچسب‌گذاری گردید. توافق برچسب‌گذاری ۹۴/۵ درصد محاسبه شده است، به‌طوری که برای مجموعه برچسب‌گذاری قابل قبول است و اکنون پیکره برای استفاده سیستم‌های شناسایی علیت آماده است.

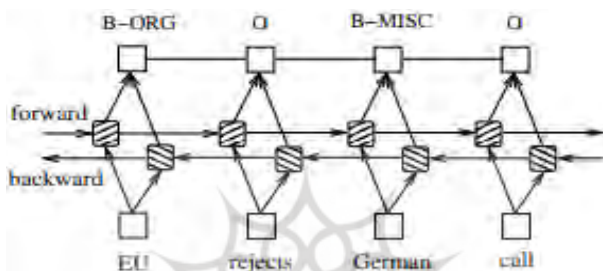
۲-۳. سیستم شناسایی مرز عناصر علی

هدف این پژوهش ایجاد یک پیکره فارسی دارای برچسب علی و معرفی بستر آزمونی برای تشخیص زوج‌های علی و مرزهای آن‌ها با استفاده از پیکره ساخته شده است. به این منظور از پیکره علی ایجاد شده برای آموزش یک سیستم پایه یادگیری ماشین و دو سیستم یادگیری عمیق استفاده شده و بستر آزمونی در این حوزه برای دیگر پژوهشگران ایجاد شده است. در این بخش روش‌های طبقه‌بندی و ویژگی‌های مورد استفاده برای ساخت بستر آزمون مورد بحث مطرح می‌شود. به عبارت دیگر، مسئله شناسایی مرز عناصر علی به‌عنوان یک مسئله طبقه‌بندی چند کلاسه مطرح می‌شود که کلاس‌های آن برچسب‌های عناصر علی هستند. بنابراین، این بخش قسمت‌های طبقه‌بندی و ویژگی‌های مورد استفاده در سیستم را توضیح می‌دهد.

۳-۱. روش‌های طبقه‌بندی

ما بخشی از پیکره را به‌عنوان داده آموزشی جدا کردیم و چند طبقه‌بندی‌کننده مانند Naïve Bayes، RBF و CRF را برای توسعه بستر آزمون^۱ آزمایش کردیم. همچنین، دو سیستم یادگیری عمیق با بازنمایی‌های مختلف پیاده‌سازی شده است. این سیستم‌ها با استفاده از مجموعه داده‌های مشابه، آموزش داده شده و آزمایش می‌شوند.

۱. اولین سیستم (شکل ۴) یک چارچوب یادگیری عمیق (bi-LSTM+CRF) با استفاده از Tensorflow است که در مقاله Huang, Wei and Kai (2015) معرفی شده است.^۲

شکل ۴. مدل BI-LSTM-CRF در مقاله (Huang, Wei and Kai, 2015)

روال این سیستم به شرح زیر است:

- ◇ حالت‌های نهایی یک bi-LSTM در جاسازی کاراکترها به هم وصل می‌شود تا نمایشی مبتنی بر کاراکتر از هر کلمه به دست آید.
- ◇ این بازنمایی به یک نمایش برداری استاندارد کلمه الحاق می‌شود.
- ◇ روی هر جمله یک bi-LSTM اجرا می‌شود تا یک بازنمایی متنی از هر کلمه استخراج شود.
- ◇ با CRF زنجیره خطی رمزگشایی انجام می‌شود.

در این مرحله برای جاسازی کلمه از روش «فستتکست» و مدل سی‌بو^۳ در مجموعه «ویکی‌پدیا»ی فارسی با بیش از یک میلیارد توکن استفاده می‌شود.

۲. با توجه به ظهور مدل‌های «برت» (که نخستین بار در مقاله Delvin et al. (2018) مطرح شدند) و عملکرد مثبت آن‌ها در کارهای مشابه، یک مدل از پیش آموزش دیده را نیز روی داده‌های تولیدشده تنظیم می‌کنیم.

1. benchmark

2. https://github.com/guillaumegethial/sequence_tagging

3. CBOW: Continuous bag of words

نتایج و جزئیات پیاده‌سازی‌ها در مورد طبقه‌بندی‌کننده‌های عمومی و سیستم‌های عمیق در بخش ۲-۵ ارائه شده است.

۲-۲-۳. ویژگی‌ها

مدل تشخیص مرز عناصر علی با استفاده از ویژگی‌های اصلی کلمه، ریشه کلمه و برچسب‌های POS آموزش داده شد. در این پژوهش از ریشه‌یابی در درجه اول برای پوشش صرف افعال مختلف در جمله‌ها استفاده می‌شود. همچنین، گاهی برچسب‌های POS خاص در مجاورت علامت علی نشان‌دهنده یک الگوی رابطه علی است. بنابراین، ویژگی POS نیز مورد استفاده قرار گرفته است. برچسب‌های POS در مرحله آموزش به‌عنوان ویژگی در کنار دادگان و برچسب‌ها به طبقه‌بندی‌کننده‌ها وارد می‌شوند.

افزون بر این، دو مدل برچسب‌گذاری POS با مجموعه ۱۶ برچسب و ۱۰۰ برچسب بر روی مجموعه «پیکره» به ترتیب با دقت ۹۴ و ۹۰ درصد آموزش داده شدند. در ضمن، یک الگوریتم سبک ریشه‌یابی برای سیستم پایه اعمال شد که به‌سادگی پیشوندها و پسوندها را حذف می‌کند. تأثیر در نظر گرفتن برچسب‌های POS و ریشه‌یابی در بخش ۴-۴ ارزیابی شده است.

۴. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۴-۱. معرفی داده‌ها و معیارهای ارزیابی

برای پوشش اثر اندازه دادگان در تحلیل، آزمایش‌ها را روی دو مجموعه داده با در نظر گرفتن میزان داده‌های برچسب‌گذاری‌شده موجود در ترتیب زمانی انجام دادیم: (۱) مجموعه داده اول با ۴۷۰۰۰ توکن، و (۲) مجموعه داده دوم با ۱۲۹۰۰۰ نشانه (شامل جملات مجموعه اول)

برای مجموعه اول، مجموعه داده برچسب‌گذاری‌شده خود را به سه دسته (آموزش، آزمایش و توسعه) تقسیم کردیم که هر کدام به ترتیب، ۸۰، ۱۰ و ۱۰ درصد از داده‌ها را شامل می‌شوند. اما، برای مجموعه دوم از قسمت غیرهمپوشان، فقط یک مجموعه توسعه جدا شد و بقیه به مجموعه داده آموزشی اضافه شد. از مجموعه داده قبلی که شامل ۴۷۵۰ توکن است، برای آزمایش استفاده شد. افزون بر این، از یک روش اعتبارسنجی متقاطع ۱۰ مرحله‌ای^۱ برای اطمینان از دقت نتایج استفاده شد.

1. 10-fold cross validation

معیارهای استاندارد صحت (Acc)، دقت (P)، فراخوانی (R) و F-Measure (F) برای ارزیابی عملکرد سیستم استفاده شده است. این معیارها به صورت زیر تعریف می‌شوند:

$$\text{Accuracy (Acc)} = \frac{\text{all correct system decisions for a specific tag}}{\text{all samples}}$$

$$\text{Precision (P)} = \frac{\text{correct system decisions for a specific tag}}{\text{all system decisions}}$$

$$\text{Recall (R)} = \frac{\text{correct system decisions for a specific tag}}{\text{what system should have decided}}$$

$$F - \text{measure} = \frac{2 \cdot P \cdot R}{(P + R)}$$

این معیارها برای هر برجسب محاسبه می‌شود و مقدار میانگین هر ۷ کلاس B-Cause، B-Mark، I-effect، B-Effect، I-Couse، I-mark و O برای مقایسه کلی سیستم‌ها در نظر گرفته می‌شود.

۴-۲. ارزیابی روش‌های مختلف یادگیری ماشین بر روی مجموعه پیشنهادی علیت (PerCause)

برای طبقه‌بندی کننده‌های عمومی یعنی RBF و Naïve Bayes، از جعبه‌ابزار WEKA با پارامترهای پیش فرض آن استفاده شد و سپس، توکن‌ها به بردارهای کلمه تبدیل شد. برای پیاده‌سازی طبقه‌بند CRF از PocketCRF استفاده شد و f (حد آستانه تکرار) مطابق با پیش فرض توسعه طبقه‌بندی کننده CRF روی ۴ قرار داده شد. همچنین، p تعداد نخ‌های پردازشی را تعیین می‌کند و برای بهبود عملکرد، m روی ۱ و p برابر ۴ قرار داده شد که در اینجا، وقتی m برابر ۱ است، حافظه کمتری استفاده می‌شود. افزون بر این، اندازه‌های مختلف پنجره در این فرایند آزمایش شد.

در اولین پیاده‌سازی یادگیری عمیق (bi-LSTM+CRF) ۴۵ دوره ۲، ۱۰۰ بعد برای جاسازی کاراکتر و ۳۰۰ بعد برای بردار کلمات استفاده شد.

برای دومین سیستم عمیق (بر پایه برت)، از «پارس برت»^۴ که در پژوهش Farahani et al. (2020) معرفی شده، استفاده و مدل با داده‌های فارسی علیت تنظیم شد. برای تنظیم

1. <https://www.cs.waikato.ac.nz/ml/weka/>

2. thread

3. epoch

4. ParsBert

دقیق^۱ کردن، روش پیشنهادی (Weizhepei (2020) مورد استفاده قرار گرفت. این روش یک راه حل مبتنی بر PyTorch برای وظیفه شناسایی موجودیت‌های نامدار با مدل «برت» گوگل است. در پژوهش (Weizhepei (2020)، نتیجه F-measure در وظیفه NER روی پیکره MSRA چینی ۹۴/۶۴ و روی مجموعه داده انگلیسی (Conll (2003) ۹۶/۴ است. جدول‌های ۷ و ۸ ارزیابی عملکرد روش‌های مختلف یادگیری ماشین آموزش دیده با استفاده از مجموعه‌های داده اول و دوم را ارائه می‌دهند. جدول ۹، بهترین نتایج سیستم مرتبط با مجموعه داده‌های آموزشی مختلف را نشان می‌دهد.

جدول ۷. مقایسه عملکرد سیستم‌های مبتنی بر یادگیری ماشین روی مجموعه داده ۱ (۴۷۰۰۰ توکن)

سیستم	دقت	فراخوانی	معیار F	صحت
CRF	۷۷	۷۵	۷۵/۵	۷۴/۷
RBF Network	۴۶/۴	۵۰	۴۸	۴۹/۹
Naïve Bayes	۴۶/۶	۴۸	۴۷/۲	۴۷/۹
یادگیری عمیق (bi-LSTM+CRF)	۶۵	۵۲	۵۸	۸۶
یادگیری عمیق (پارس‌برت)	۶۴	۷۱	۶۷	۸۸

جدول ۸. مقایسه عملکرد سیستم‌های مبتنی بر یادگیری ماشین روی مجموعه داده ۲ (۱۲۹۰۰۰ توکن)

سیستم	دقت	فراخوانی	معیار F	صحت
CRF	۷۹/۹	۷۲	۷۶/۲	۷۵/۵
RBF Network	۴۹/۳	۴۷/۹	۴۶/۲	۴۷/۸
Naïve Bayes	۵۱/۷	۵۰/۶	۵۰/۳	۵۰/۶
یادگیری عمیق (bi-LSTM+CRF)	۷۰/۹	۶۵	۷۱/۳	۹۱/۴
یادگیری عمیق (پارس‌برت)	۶۶	۷۶	۷۰/۶	۸۹

طبق جداول ۷ و ۸، اگر عملکرد کلی را در نظر بگیریم، سیستم CRF با معیار F برابر با ۷۶ از سایر سیستم‌های پیاده‌سازی شده بهتر عمل می‌کند. این مقدار با عدد ۸۰ گزارش شده Girju در پژوهش سال ۲۰۰۳، عدد ۸۱ Chang و Choi در ۲۰۰۵ و سیستم عربی Sadek

1. fine tune

(2018) and Meziane با بهترین نتیجه ۷۶ روی داده‌های تست خودشان قابل مقایسه است. جزئیات ارزیابی CRF در بخش بعدی ارائه شده است.

(2020) Rehbein and Ruppenhofer در تعیین برچسب‌های علی در مجموعه آلمانی خود برای سیستم‌های عمیق به معیار F برابر با ۷۲/۲ رسیدند. این نتیجه با نتیجه‌ای که در سیستم یادگیری عمیق ما به دست آمده، کاملاً قابل مقایسه است. اگرچه در مقاله (2020) Weizhepei، جایی که پیاده‌سازی مبتنی بر «برت» بر روی یک وظیفه مشابه (NER) اعمال شده، نتیجه معیار F برابر با ۹۴/۶ روی پیکره MSRA چینی و ۹۶/۴ در مجموعه داده انگلیسی (2003) Conll بوده، این نتایج احتمالاً به دلیل بزرگ و غنی بودن مجموعه دادگان رخ داده است. افزون بر این، این بالا بودن نتایج ممکن است به دلیل نبود وابستگی‌های دور و موجودیت‌های چندقسمتی نیز باشد.

نکته قابل توجه در مورد جدول‌های بالا این است که افزایش اندازه داده‌ها هیچ تغییر قابل ملاحظه‌ای در نتایج CRF ندارد، اما دقت و معیار F را برای سیستم یادگیری عمیق (bi-LSTM+CRF) با دادگان آموزشی مشابه تا ۱۳ درصد بهبود می‌بخشد که پیشرفت قابل توجهی است.

در سیستم مبتنی بر «برت» نتایج نهایی نزدیک به دیگر سیستم‌های یادگیری عمیق است و عملکرد سیستم با مجموعه داده اول و دوم تقریباً مشابه است. این نتیجه تأیید می‌کند که «برت» با داده‌های کمتر به خوبی کار می‌کند و میزان افزایش داده در مجموعه دوم برای بهبود عملکرد سیستم «برت» کافی نبوده است. افزون بر این، وجود لایه CRF در سایر شبکه‌های آموزش دیده عمیق، آن را در معیار F، حداقل در این حجم از داده‌های آموزشی، اندکی برتری داده است.

۳-۴. ارزیابی اثر افزایش حجم دادگان به صورت خودکار

در بخش قبل مشاهده کردیم که اگرچه یادگیری عمیق (bi-LSTM+CRF) بهترین صحت را در بین سایر سیستم‌ها دارد، عملکرد آن بر اساس معیار F و دقت کمتر از CRF است. چون روش‌های یادگیری عمیق به داده‌های مقیاس بزرگ نیاز دارند، تصمیم بر این شد که با استفاده از دقیق‌ترین سیستم پیاده‌شده یعنی معماری bi-LSTM+CRF به طور خودکار داده‌ها را برای ارزیابی تأثیر افزایش اندازه مجموعه به صورت خودکار تولید کنیم. برای این منظور، bi-LSTM+CRF برای تولید داده‌های خودکار انتخاب شد، زیرا

دقت در این بخش مهم‌تر از فراخوانی^۱ است. بنابراین، داده‌های بیشتری به‌طور خودکار با این سیستم یادگیری عمیق برچسب‌گذاری شدند. خروجی سیستم bi-LSTM+CRF به‌صورت یک مجموعه داده مشکل از ۴۰۰۰۰۰ توکن با دقت ۹۱ (به نام مجموعه داده خودکار در جدول‌ها آورده شده) استفاده شد. مجموعه داده‌های جدید تولیدشده به‌طور خودکار برای آموزش یک سیستم یادگیری عمیق استفاده شد. داده‌های مورد استفاده برای برچسب‌گذاری خودکار از میان مجموعه‌های «پیکره» و یک مجموعه داده خبری انتخاب شدند. افزون بر این، همه جملات از دامنه مشابه PerCause هستند. جدول ۹، نتایج به‌دست‌آمده در مجموعه داده‌های مختلف را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، در سه ردیف آخر جدول از مجموعه تولید خودکار برای آموزش سیستم با دقت ۹۱ درصد استفاده شده است.

جدول ۹. مقایسه عملکرد سیستم‌های مبتنی بر یادگیری عمیق روی مجموعه داده‌گان متفاوت

سیستم	صحت	معیار F
مجموعه داده ۱	۸۶	۵۸/۷
مجموعه داده ۲	۹۱/۴	۷۱/۳
مجموعه داده تولید خودکار	۸۴/۴۷	۵۶/۱
مجموعه داده تولید خودکار + مجموعه ۱	۸۰/۳۷	۵۷/۶
مجموعه داده تولید خودکار + مجموعه ۲	۸۹/۷	۶۷

همان‌طور که جدول ۹، نشان می‌دهد، افزودن داده‌های تولیدشده به‌طور خودکار عملکرد سیستم را بهبود نمی‌بخشد. توضیح این است که این مجموعه داده تولیدشده به اندازه کافی دقیق نیست که بتوان از آن به‌عنوان داده آموزشی استفاده کرد. در کارهای آینده می‌توان برای استفاده از این پایگاه داده تولید خودکار، روش‌هایی با نظارت ضعیف در نظر گرفت.

۴-۴. ارزیابی بهترین سیستم

همان‌طور که در بخش قبل نشان داده شد، با اندازه داده‌گان فعلی، CRF بهترین عملکرد کلی را در بین تمام سیستم‌های آزمایش‌شده دارد؛ اگرچه معماری‌های یادگیری

1. recall

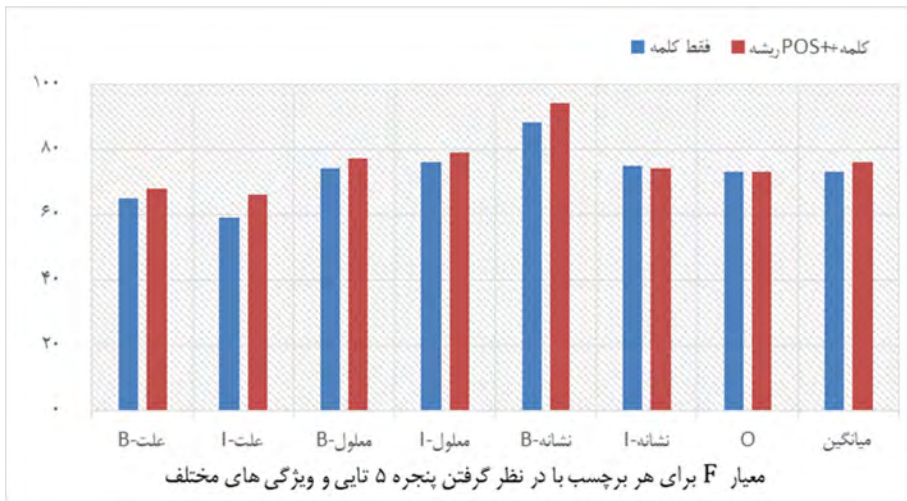
عمیق صحت بهتری نسبت به روش‌های دیگر دارد. این نتیجه تاحدی مورد انتظار است، زیرا CRF معیار F بهتری را در مقایسه با سایر روش‌های یادگیری ماشین در چنین مسائلی نشان داده است.

در این بخش، تأثیر ویژگی‌های مختلف بر عملکرد سیستم پایه شناسایی علت با طبقه‌بند CRF برای هر کلاس بررسی می‌شود. در جدول ۱۰، نتایج سیستم CRF بدون هیچ عنصر افزوده (فقط کلمات و برچسب‌ها) و با دو ویژگی ساده برای هر کلاس ارائه شده است.

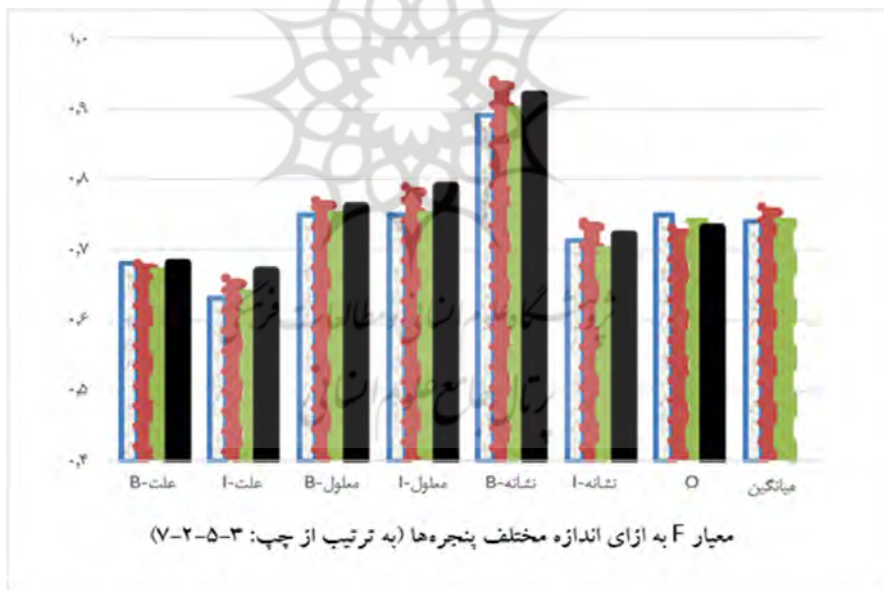
جدول ۱۰. مقایسه عملکرد سیستم CRF با ویژگی‌های متفاوت

ویژگی	فقط کلمات	کلمه+POS+ریشه	کلمه+POS+ریشه	کلمه+POS+ریشه
اندازه پنجره	۵ توکن	۳ توکن		
برچسب/ معیار	F	R	P	F
B-cause	۶۵	۵۷	۷۵/۵	۶۸
I-cause	۵۹	۵۹	۵۹/۸	۶۶
B-effect	۷۴	۶۸	۸۰	۷۷
I-effect	۷۶	۷۳	۷۹	۷۹
B-mark	۸۸	۸۴	۹۳	۹۴
I-mark	۷۵	۶۹	۸۲	۷۴
O	۷۳	۷۶	۶۹	۷۳
میانگین	۷۳	۶۹	۷۷	۷۶

تغییر اندازه پنجره مجاورت در روش طبقه‌بندی CRF به‌طور مستقیم بر عملکرد سیستم تأثیر می‌گذارد. بهترین نتیجه ما از طریق پنجره ۵ توکن به‌دست می‌آید. ما آزمایش‌های خود را با POS و بدون آن و ویژگی‌های پایه تکرار کردیم. همان‌طور که در جدول ۱۰، مشاهده می‌شود، افزودن ویژگی POS و ریشه (افزودن ویژگی ریشه به‌تنهایی به میزان ۰/۵ واحد بهبود ایجاد می‌کند)، نتایج کل را بر اساس معیار F بهبود داده و عملکرد سیستم را به‌طور میانگین تا ۳ درصد در معیار F بهبود می‌بخشد و بهترین عملکرد برای پنجره ۵ توکنی به‌دست می‌آید. برای نمایش بهتر دو نمودار در شکل‌های ۵ و ۶ برای مقایسه نتایج سیستم CRF با توجه به اندازه پنجره و سایر ویژگی‌ها ارائه شده است.

شکل ۵. ارزیابی عملکرد سیستم CRF (معیار F برای هر برجسب با پنجره ۵ تایی و ویژگی های متفاوت)

شکل ۶. ارزیابی عملکرد سیستم CRF (معیار F برای هر برجسب با پنجره های متفاوت)

اگر بخواهیم بخش یافته ها را به طور خلاصه مرور کنیم، در این بخش آزمایشات مختلفی برای بررسی کارایی روش های مختلف یادگیری ماشین و یادگیری عمیق در راستای ایجاد یک سیستم شناسایی مرز عناصر علی با استفاده از پیکره PerCause انجام

شد. سرانجام، CRF با اندازه‌دادگان فعلی بهترین عملکرد کلی را در بین تمام سیستم‌های آزمایش شده دارد و این نتیجه نیز با در نظر گرفتن خود کلمه، ریشه آن و برچسب POS و با استفاده از پنجره ۵-توکنی به دست می‌آید.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که در بخش قبل نشان داده شد، روش CRF با استفاده از PerCause بهترین نتایج کل بر اساس معیار F را در بین سیستم‌های پیاده‌شده دارد. الگوریتم CRF بر اساس احتمال شرطی و نظریه گراف است و بر خلاف بسیاری از روش‌های دیگر، تکنیک تصادفی شرطی برای هر نمونه، به جای در نظر گرفتن نمونه به تنهایی، برچسب‌های کلمات قبلی یا بعدی را نیز در نظر می‌گیرد. به نظر می‌رسد که این موضوع نقطه قوت این روش در بین روش‌های دیگر است. همچنین، نتایج تجربی نشان می‌دهد که در سیستم CRF، اندازه پنجره و ویژگی‌های پایه POS و ریشه کلمه پارامترهای مؤثری هستند که عملکرد سیستم را بهبود می‌بخشند.

افزون بر این، انتظار می‌رفت که روش یادگیری عمیق بهترین عملکرد کلی را داشته باشد که احتمالاً به دلیل مجموعه داده ناکافی، الگوریتم به‌رغم داشتن بهترین صحت (۹۱/۴ درصد) برتر از سایرین نبود. آزمایش‌ها نشان می‌دهند که اندازه داده‌های آموزشی تأثیر آشکاری بر نتایج در سیستم یادگیری عمیق دارد. بدین صورت که پس از افزایش اندازه داده‌ها (تقریباً دو برابر اندازه اولیه را به مجموعه اول اضافه کردیم)، مقدار معیار F سیستم تا ۱۳ درصد افزایش یافته است. اما این موضوع بر عملکرد CRF تأثیر چندانی نمی‌گذارد. پس، به صورت خلاصه، برای اندازه داده‌های کوچک بهتر است از طبقه‌بندی‌کننده CRF استفاده شود، اما یادگیری عمیق در اندازه داده‌های در مقیاس بزرگ انتخاب بهتری است. نکته بعد این است که مجموعه آموزشی که به‌طور خودکار ایجاد شده، ظاهراً شبکه عمیق را گمراه کرده و به نتایج بهتری منجر نشد. شاید حرکت به سمت نظارت ضعیف این موضوع را مدیریت کند.

از آنجا که اندازه مجموعه دادگان علی تولیدشده فعلی کوچک است، این مجموعه به صورت درشت‌دانه تهیه شده که در آن همه انواع علیت در یک برچسب کلی از «رابطه علی» ادغام شده‌اند. در آینده، مجموعه داده بزرگ‌تر با برچسب‌های ریزدانه مانند «هدف» و «انگیزه» خواهیم داشت.

در این مقاله، فرایند تولید یک پیکره برچسب گذاری شده علیت برای فارسی ارائه شد. افزون بر این، از چند روش یادگیری ماشین و یادگیری عمیق برای آموزش مدل برای تعیین مرزهای عناصر علی با استفاده از این مجموعه داده استفاده شد. در میان الگوریتم‌های یادگیری ماشین آزمایش شده، روش CRF با معیار F برابر ۷۶، احتمالاً به دلیل ویژگی مدل‌سازی بافتار و نه نمونه تنها، بهترین عملکرد کل را دارد. در ضمن، دو معماری یادگیری عمیق bi-LSTM+CRF مبتنی بر «برت» نیز ارزیابی شد که bi-LSTM+CRF بهترین دقت را در میان سیستم‌های عمیق آزمایش شده نشان داد؛ هرچند، به دلیل اندازه ناکافی داده، نتیجه کل با معیار F مطابق انتظار نبود و داده‌های تولید شده به طور خودکار عملکرد خوبی نیز نداشتند.

سرانجام این که با استفاده از سیستم فعلی می‌توان با دقت مناسبی مرز عناصر علی را مشخص و از جملات کاندید زوج‌های علی را استخراج نمود. این امر که هدف کاربردی این پژوهش است، می‌تواند در بسیاری از وظایف پردازش زبان در فارسی از قبیل ساخت منبع دانش و استخراج رویدادهای متن کمک کننده باشد.

۶. پیشنهادت پژوهش و کارهای آینده

به عنوان کار آینده، افزودن پس پردازش و اصلاح دستی مجموعه داده‌های تولید شده خودکار یا حرکت به سمت روش‌های بانظارت ضعیف احتمالاً نتایج را بهبود می‌بخشد. افزون بر این، افزودن ویژگی‌های دیگری مانند قطعه‌بندی یا نقش معنایی ممکن است سیستم CRF را بهبود بخشد.

References

- Bijankhan, Mahmoud. 2004. The role of the corpus in writing a grammar: An introduction to a software. *Iranian Linguistic Journal* 19 (2): 48-67.
- Blanco, Eduardo, Nuria Castell, and Dan Moldovan. 2008. Causal relation extraction. In *Proceedings of the Sixth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'08)*. Morocco.
- Chang, Du-Seong, and Key-Sun Choi. 2004. Causal relation extraction using cue phrase and lexical pair probabilities. In *International Conference on Natural Language Processing*. pp. 61-70. Springer, Berlin, Heidelberg.
- Cohen, Jacob. 1960. A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and psychological measurement* 37-46: (1) 20 .
- Dasgupta, Tirthankar, Rupsa Saha, Lipika Dey, and Abir Naskar. 2018. Automatic extraction of causal relations from text using linguistically informed deep neural networks. In *Proceedings of the 19th Annual SIGdial Meeting on Discourse and Dialogue*, pp. 306-316. Melbourne, Australia.

- Deleger, Louise, Qi Li, Todd Lingren, Megan Kaiser, and Katalin Molnar. 2012. Building gold standard corpora for medical natural language processing tasks. In *AMIA Annual Symposium Proceedings*, vol. 2012, p. 144. Chicago, USA: American Medical Informatics Association.
- Devlin, J., Chang, M.W., Lee, K. and Toutanova, K., 2018. Bert: Pre-training of deep bidirectional transformers for language understanding. *arXiv preprint arXiv: 1810.04805*.
- Dunietz, Jesse, Lori Levin, and Jaime G. Carbonell. 2015. "Annotating causal language using corpus lexicography of constructions." In *Proceedings of the 9th Linguistic Annotation Workshop*, pp. 188-196.
- Dunietz, Jesse, Lori Levin, and Jaime G. Carbonell. 2017. "The BECaUSE corpus 2.0: Annotating causality and overlapping relations." In *Proceedings of the 11th Linguistic Annotation Workshop*, pp. 95-104.
- Farahani, Mehrdad, Mohammad Gharachorloo, Marzieh Farahani, and Mohammad Manthouri. 2021. "Parsbert: Transformer-based model for persian language understanding." *Neural Processing Letters* 53, no. 6: 3831-3847.
- Garcia, Daniela. 1997. "COATIS, an NLP system to locate expressions of actions connected by causality links." In *International Conference on Knowledge Engineering and Knowledge Management*, pp. 347-352. Springer, Berlin, Heidelberg.
- Girju, Roxana. 2003. "Automatic detection of causal relations for question answering." In *Proceedings of the ACL 2003 workshop on Multilingual summarization and question answering*, pp. 76-83.
- Goyal, Archana, Kumar Manish, and Gupta Vishal. 2017. "Named entity recognition: applications, approaches and challenges." *International Journal of Advance Research in Science and Engineering* 35 (5): 482-489.
- Goyal, Archana, Vishal Gupta, and Manish Kumar. 2018. "Recent named entity recognition and classification techniques: a systematic review." *Computer Science Review* 29:21-43.
- Green, Annette M. 1997. "Kappa statistics for multiple raters using categorical classifications." In *Proceedings of the 22nd annual SAS User Group International conference*, vol. 2, p. 4.
- Gurulingappa, Harsha, Abdul Mateen Rajput, Angus Roberts, Juliane Fluck, Martin Hofmann-Apitius, and Luca Toldo. 2012. "Development of a benchmark corpus to support the automatic extraction of drug-related adverse effects from medical case reports." *Journal of biomedical informatics* 45, no. 5: 885-892.
- Hashimoto, Chikara. 2019. "Weakly supervised multilingual causality extraction from Wikipedia." In *Proceedings of the 2019 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing and the 9th International Joint Conference on Natural Language Processing (EMNLP-IJCNLP)*, pp. 2988-2999.
- Huang, Zhiheng, Wei Xu, and Kai Yu. 2015. "Bidirectional LSTM-CRF models for sequence tagging." *arXiv preprint arXiv: 1508.01991*.
- Karimi, Sarvnaz, Alejandro Metke-Jimenez, Madonna Kemp, and Chen Wang. 2015. Cadec: A corpus of adverse drug event annotations. *Journal of biomedical informatics* 55: 73-81.
- Khoo, Christopher SG, Chan Syin, and Niu Yun. 2000. Extracting causal knowledge from a medical database using graphical patterns. In *Proceedings of the 38th annual meeting of the association for computational linguistics*, pp. pp. 336-343. Hong Kong.
- Leaman, Robert, Christopher Miller, and Graciela Gonzalez. 2009. Enabling recognition of diseases in biomedical text with machine learning: corpus and benchmark. In *Proceedings of the 2009 Symposium on Languages in Biology and Medicine*, vol. 82, no. 9. Jeju Island, South Korea.
- Luo, Zhiyi, Yuchen Sha, Kenny Q. Zhu, Seung-won Hwang, and Zhongyuan Wang. 2016. Commonsense causal reasoning between short texts. In *Fifteenth International Conference on the Principles of Knowledge Representation and Reasoning*. Cape Town, South Africa.

- McCallum, Andrew, and Wei Li. 2003. Early results for named entity recognition with conditional random fields, feature induction and web-enhanced lexicons. In *Proceedings of CoNLL, Edmonton, Canada*.
- Mihăilă, Claudiu, Tomoko Ohta, Sampo Pyysalo, and Sophia Ananiadou. 2013. BioCause: Annotating and analysing causality in the biomedical domain. *BMC bioinformatics* 14 (1): 1-18.
- Mirza, Paramita. 2014. Extracting temporal and causal relations between events. In *Proceedings of the ACL 2014 Student Research Workshop*, pp. 10-17. Baltimore, Maryland, USA.
- Mirza, Paramita, and Sara Tonelli. 2016. Catena: Causal and temporal relation extraction from natural language texts. In *Proceedings of COLING 2016, the 26th International Conference on Computational Linguistics: Technical Papers, Osaka, Japan: Technical Papers*, pp. 64-75.
- Mostafazadeh, Nasrin, Alyson Grealish, Nathanael Chambers, James Allen, and Lucy Vanderwende. 2016. CaTeRS: Causal and temporal relation scheme for semantic annotation of event structures. In *Proceedings of the Fourth Workshop on Events*, pp. 51-61. San Diego, California.
- Ning, Qiang, Zhili Feng, Hao Wu, and Dan Roth. 2019. Joint reasoning for temporal and causal relations. *arXiv preprint arXiv: 1906.04941*.
- Ramshaw, Lance A., and Mitchell P. Marcus. 1995. *Text chunking using transformation-based learning. Natural language processing using very large corpora*. Dordrecht: Springer.
- Rehbein, Ines, and Josef Ruppenhofer. 2020. A new resource for German causal language. In *Proceedings of the 12th Language Resources and Evaluation Conference*, pp. 5968-5977. Pharo.
- Sadek, Jawad, and Farid Meziane. 2018. Building a causation annotated corpus: the Salford Arabic Causal Bank-proclitics. In *11th Edition of the Language Resources and Evaluation Conference*. Miyazaki Japan.
- Sadek, Jawad, and Farid Meziane. 2018. Learning causality for Arabic-proclitics. *Procedia computer science* 142: 141-149.
- Schneider, Nathan, Jena D. Hwang, Vivek Srikumar, Meredith Green, Kathryn Conger, Tim O'Gorman, and Martha Palmer. 2016. A corpus of preposition supersenses in English web reviews. *arXiv preprint arXiv: 1605.02257*.
- Schuler, Karin Kipper. 2005. *VerbNet: A broad-coverage, comprehensive verb lexicon*. Pennsylvania: University of Pennsylvania.
- Shamsfard, Mehrnosh, Hoda Sadat Jafari, and Mahdi Ilbeygi. 2010. STeP-1: A Set of Fundamental Tools for Persian Text Processing. In *Proceedings of the Seventh International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'10) 2010*. May. Malta.

زینب رحیمی

متولد سال ۱۳۶۶، دارای مدرک کارشناسی ارشد فناوری اطلاعات از دانشگاه صنعتی امیرکبیر است. ایشان هم‌اکنون دانشجوی دکتری در رشته مهندسی کامپیوتر، گرایش هوش مصنوعی در دانشگاه شهید بهشتی است.

پردازش زبان طبیعی، داده‌کاوی و یادگیری ماشین از جمله علایق پژوهشی وی است.

مهرنوش شمس فرد

دارای مدرک دکتری از دانشگاه صنعتی امیرکبیر است. ایشان هم‌اکنون دانشیار دانشکده مهندسی و علوم کامپیوتر و سرپرست آزمایشگاه پردازش زبان طبیعی آن دانشگاه است. پردازش زبان طبیعی با تأکید بر زبان فارسی، معناشناسی رایانشی، مهندسی دانش، و وب معنایی از جمله علایق پژوهشی وی است.

